

Sposób szacowania szkód łowieckich i wyliczania wysokości odszkodowania

1. Wprowadzenie

Głównym założeniem prawidłowego procesu szacowania jest ustalenie strat jakościowych oraz ilościowych, jakie powstały w uprawach i płodach rolnych w wyniku żerowania i bytowania zwierząt łownych. Dodatkowo odpowiedzialnością odszkodowawczą objęte zostały szkody wyrządzone podczas wykonywania polowania. Uzyskane w wyniku szacowania wielkości tj. procent zniszczenia, powierzchnie zredukowane, rozmiar szkody, wydajność szacowanej uprawy, cena płodu rolnego winny być ustalone w sposób jasny i przejrzysty dający możliwość weryfikacji rzetelności i poprawności wykonanych czynności na każdym etapie szacowania przez strony postępowania oraz instytucje odwoławcze. Wyplacone odszkodowanie w oparciu o przeprowadzone szacowanie powinno stanowić jedynie rekompensatę za poniesione straty.

W poprzednim stanie prawnym ogólną metodykę szacowania szkody i kolejne etapy szacowania, uregulowany były w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 8 marca 2010 roku w *sprawie sposobu postępowania przy szacowaniu szkód oraz wypłat odszkodowań za szkody w uprawach i płodach rolnych* (Dz. U. Nr 45, poz. 272). Zgodnie z tymi przepisami podczas szacowania należało m.in. ustalić podstawowe wielkości takie jak: powierzchnię uprawy, powierzchnię uprawy która uległa uszkodzeniu, procent zniszczenia szacowanej uprawy, powierzchnie zredukowaną, rozmiar szkody oraz wysokość odszkodowania. Aktualny status tego aktu prawnego to „uznany za uchylony”. Równocześnie brak jest nowych przepisów wykonawczych określających procedurę szacowania. W ustawie Prawo łowieckie obowiązek wydania takich przepisów został nałożony na ministra środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa. Zatem należy spodziewać się wydania rozporządzenia w tej sprawie.

W zaistniałej sytuacji **sugeruje się, by do momentu wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych znowelizowanej ustawy Prawo łowieckie posilkować się stosowaną dotychczas ugruntowaną w praktyce procedurą, która wydaje się optymalną metodą. Takie postępowanie zapewni także utrzymanie jednolitości w zakresie szacowania szkód w okresie przejściowym.**

Zaznaczyć należy, iż **szacowanie w oparciu o wypracowane na podstawie poprzedniego stanu prawnego metody nie jest niezgodne z prawem, gdyż nie ma aktualnie przepisów wykonawczych określających procedurę szacowania. Jednak stosując te metody nie należy powoływać się na akt prawny, który został uznany za uchylony.**

W dalszej części opracowania oparto się na stosowanych w praktyce rozwiązaniach, które mają swoje źródło w nieobowiązującym już rozporządzeniu.

Szacowanie i wyliczanie wysokości odszkodowania składa się z oględzin oraz szacowania ostatecznego. Obejmuje ono czynności zespołu szacującego, które podzielić można na poszczególne etapy

Etap I – Czynności wstępne

Przed przystąpieniem do oględzin lub szacowania ostatecznego należy:

1. **dokonać weryfikacji danych zawartych we wniosku o oszacowanie**, a w szczególności miejsca wystąpienia szkody oraz osoby poszkodowanej,
2. **ustalić w sposób szczegółowy przedmiot szacowania**, (co zostało uszkodzone, co stanowić będzie przedmiot czynności szacowania). W ramach odpowiedzialności odszkodowawczej wynikającej z obowiązujących przepisów, szacowaniu podlegają straty ilościowe i jakościowe powstałe w uprawach i płodach rolnych założonych na gruntach rolnych
3. **wskazać przyczynę powstania szkody w przedmiocie szacowania** - w ramach odpowiedzialności odszkodowawczej wynikającej z obowiązujących przepisów szacowaniu podlegają wyłącznie szkody spowodowane przez dziki, jelenie, daniela, sarny oraz inne zwierzęta łowne objęte całoroczną ochroną, jak również straty powstałe podczas wykonywania polowania.

W przypadku stwierdzenia, że szkoda została wyrządzona przez inne dziko żyjące zwierzęta z poza wskazanej listy zwierząt łownych procedura szacowania nie ma zastosowania. W przypadku szkód wyrządzonych przez zwierzęta prawnie chronione jak, bobry, żubry (z wyłączeniem łosia) zastosowanie mają przepisy Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku O ochronie przyrody. W takim przypadku szacujący powinni poinformować poszkodowanego o odrębnej procedurze zgłaszania i szacowania szkód. Natomiast w przypadku szkód wyrządzonych w uprawach rolnych przez pozostałe gatunki zwierząt dziko żyjących nie zachodzi odpowiedzialność odszkodowawcza. W takim przypadku szacowanie jest bezzasadne.

Podczas dokonywania ustaleń należy mieć też na uwadze okoliczność, iż przyczyną powstania uszkodzeń mających niekorzystny wpływ na prawidłowy rozwój roślin oraz plonowanie mogą być inne czynniki jak np. choroby, szkodniki, błędy agrotechniczne, warunki atmosferyczne, niska jakość materiału siewnego oraz inne gatunki zwierząt. Za te czynniki powodujące szkodę w uprawie nie zachodzi odpowiedzialność odszkodowawcza.

W przypadku nałożenia się kilku czynników mających wpływ na powstanie szkody szacujący powinni w sposób szczegółowy udokumentować te czynniki i dokonać podziału ze wskazaniem zakresu uszkodzeń dla poszczególnych czynników. Wyliczenie wielkości

odszkodowania następuje wyłącznie w odniesieniu do uszkodzeń spowodowanych przez zwierzę łowną wymienioną powyżej.

4. **sformułować cel szacowania** - który stanowił będzie podstawę sposobu wyliczeń strat i pozwoli na ustalenie rozmiaru wyrządzonej szkody przy uwzględnieniu zasad postępowania opisanych w przepisach jak również umożliwi weryfikację zgłaszanych roszczeń.

Etap II - Określenie szacunkowego zakresu szkody w trakcie oględzin

Podczas oględzin ustala się:

1. **gatunek zwierzyny, która wyrządziła szkodę;** zespół szacujący na podstawie oględzin uszkodzonej uprawy lub płodu rolnego dokonuje oceny pozostawionych śladów bytowania i żerowania zwierzyny takich jak tropy, zgryzy, uszkodzenia roślin powstałe w skutek poszukiwania i pobierania pokarmu, w tym również uszkodzeń roślin, jakie powstały w wyniku przebywania zwierzyny charakterystyczne dla każdego z wymienionych gatunków.
2. **rodzaj, stan i jakość uprawy;** zespół szacujący na podstawie oględzin oraz wywiadu z poszkodowanym ustala rodzaj uprawy tj.: gatunek roślin ich odmianę lub mieszańca, które zostały założone jako uprawa na gruncie rolnym, ze wskazaniem jednoznacznego przeznaczenia uprawy (poplon, masa zielona, ziarno, korzeń, bulwa, owoc lub inna forma wykształcenia roślin w czasie jej wegetacji dla której zachodzi zapotrzebowanie jej zbioru). Szacujący ustalają również formę i jakość wykształcenia roślin z jednoczesnym określeniem terminów zabiegów agrotechnicznych oraz prawidłowości założenia i prowadzenia uprawy na dzień wykonanej lustracji,
3. **obszar całej uprawy;** komisja podczas oględzin ustala faktyczną powierzchnię na której uprawa została założona i jest prowadzona dokonując fizycznie pomiarów powierzchni uprawy lub korzysta z dostępnych wiarygodnych źródeł dla potwierdzenia powierzchni.
4. **szacunkowy obszar uprawy, która została uszkodzona;** szacujący na etapie oględzin dokonują lustracji uprawy w trakcie której potwierdza zaistniałą szkodę opisana we wniosku poszkodowanego oraz przeprowadzają wstępną ocenę uszkodzeń. Na tej podstawie wyznacza się szacunkowo wymierzając z całości uprawy obszar, na którym stwierdzono uszkodzenia wyrządzone przez wyżej wymienione gatunki zwierząt. Uszkodzenia uprawy mogą występować na jej całości lub poszczególnych fragmentach. Stwierdzony obszar uszkodzonej uprawy szacujący określają i zapisują w protokole w jednostkach miary m² lub hektarach.
5. **szacunkowy procent zniszczenia uprawy na uszkodzonym obszarze;** w trakcie wykonanej lustracji uszkodzonych obszarów uprawy, dokonuje się ogólnej oceny zakresu uszkodzeń

roślin, które uległy całkowitemu lub częściowemu zniszczeniu. Powyższe stanowi podstawę do określenia szacunkowego ubytku, czyli straty stanowiącej różnicę pomiędzy faktyczną ilością roślin a ilością roślin nieuszkodzonych w przeliczeniu na metry kwadratowe lub metry bieżące uprawy. W zależności od sposobu żerowania lub i bytowania zwierzyny na uszkodzonych obszarach rośliny ulegają uszkodzeniu w sposób punktowy, gniazdowy lub punktowo gniazdowy. Zadaniem szacujących na etapie oględzin jest wyznaczenie szacunkowego, przybliżonego procentu uszkodzenia uprawy. W praktyce najczęściej ustalenie to następuje na podstawie wykonanej oceny wizualnej. W przypadku, gdy stwierdzony zakres uszkodzeń uprawy jest nieznaczny, rokujący dobre plonowanie pomimo zaistniałej szkody, na tym etapie postępowanie kończy się sporządzeniem protokołu szacowania. Odszkodowanie zostanie wyliczone na podstawie szacowania ostatecznego, z uwzględnieniem strat jakie powstały dodatkowo w czasie wegetacji roślin aż do czasu zbioru uprawy. Gdy podczas oględzin okaże się, że zakres uszkodzeń roślin w obszarach uszkodzonych uprawy jest znaczący a stan uprawy nie rokuje prawidłowego planowania i pozostawienie uprawy jest ekonomicznie nieuzasadnione, szacujący winni podjąć decyzję o likwidacji uszkodzonej uprawy. W tym wypadku następuje już na tym etapie szacowanie ostateczne zakończone wyliczeniem odszkodowania. Oblicza się je zgodnie z postanowieniami rozporządzenia.

Etap III - Określenie zakresu szkody oraz wyliczenie wysokości odszkodowania w trakcie szacowania ostatecznego

Podczas szacowania ostatecznego ustala się:

1. **gatunek zwierzyny, która wyrządziła szkodę**; zespół szacujący na podstawie lustracji uszkodzonej uprawy lub płodu rolnego dokonuje szczegółowej oceny pozostawionych śladów bytowania i żerowania zwierzyny, uwzględniając ustalenia poczynione w tym zakresie przez szacujących podczas oględzin. Na tym etapie dokonuje się pełnej analizy dotyczącej gatunku lub gatunków zwierząt, które szkodę wyrządziły. Powyższe ustalenia stanowią podstawę do wskazania odpowiedzialności dzierżawcy, zarządcy obwodu łowieckiego lub innych podmiotów na podstawie odrębnych przepisów. Podczas ustalania gatunku zwierzyny, który szkodę wyrządził, możliwe jest stwierdzenie jednoczesnego wpływu różnych gatunków zwierząt na zaistniałą szkodę. W takim przypadku zachodzi konieczność wyodrębnienia zakresu uszkodzeń dla poszczególnych gatunków, w celu

określenia wielkości odszkodowania w ramach odpowiedzialności odszkodowawczej dla danego gatunku.

2. **rodzaj uprawy lub płodu rolnego;** zespół szacujący dokonuje ustaleń szczegółowych dotyczących rodzaj uprawy lub płodu rolnego w oparciu o lustrację uprawy, wywiad z poszkodowanym, ustalenia z oględzin. Na tym etapie następuje określenie gatunku roślin, ich odmiany lub mieszańca, stanowiących uprawę złożoną na gruncie rolnym lub stanowiących płody rolne. W przypadku uprawy należy jednoznacznie określić jej przeznaczenie, tj.: poplon, masa zielona, ziarno, korzeń, bulwa, owoc lub inna forma wykształcenia roślin, które zostały zebrane i stanowią płody rolne.
3. **stan i jakość uprawy lub jakość płodu rolnego;** Szacujący w trakcie lustracji uprawy podczas szacowania ostatecznego dokonują oceny jakościowej wykształcenia roślin oraz prawidłowości prowadzenia uprawy w trakcie okresu wegetacji. Należy na tym etapie zwrócić szczególną uwagę na wszelkie czynniki mające ujemny wpływ na wysokość i jakość plonu. Powyższe ustalenia mogą mieć wpływ na odstąpienie od wypłaty odszkodowania w przypadku rażącego naruszenia zasad agrotechniki lub stanowić mogą podstawę do określenia przyczynienia w uszkodzeniu uprawy i utraty plonu jakie powstać mogło w wyniku wystąpienia innych czynników niż gatunki łowne.
4. **obszar całej uprawy lub szacunkową masę zgromadzonego płodu rolnego;** szacujący potwierdzają powierzchnię faktyczną uprawy ustaloną podczas oględzin jeżeli zostały takowe czynności wykonane. W przeciwnym przypadku na tym etapie szacowania zespół szacujący dokonuje fizycznie pomiarów powierzchni uprawy lub korzysta z dostępnych wiarygodnych źródeł - dla potwierdzenia powierzchni, na której uprawa jest prowadzona w trakcie okresu wegetacji. W przypadku wystąpienia uszkodzeń w płodach rolnych ustala się szacunkową masę zgromadzonego płodu rolnego na w stogach czy stertach
5. **obszar uprawy, która została uszkodzona, lub szacunkową masę uszkodzonego płodu rolnego;** szacujący dokonują: lustracji uprawy, w trakcie której potwierdza się zaistniałą szkodę, przeprowadza szczegółową ocenę uszkodzeń na całości uprawy. Na tym etapie należy precyzyjnie zweryfikować ustalenia dokonane podczas oględzin i wymierzyć precyzyjnie z całości uprawy obszar, na którym stwierdzono uszkodzenia. Uszkodzenia uprawy mogą występować na jej całości lub poszczególnych fragmentach. Stwierdzony obszar uszkodzonej uprawy zapisuje się w protokole w jednostkach miary metrach kwadratowych lub hektarach. Nadto miejsca uszkodzeń z podaniem ich wymiarów należy nanieść na szkic uprawy. W przypadku uszkodzenia płodów rolnych dokonuje się ustalenia szacunkowej masy uszkodzonego płodu złożonego w stogi lub sterty. Szacunkowa masa

uszkodzonego płodu rolnego stanowić będzie podstawę do wyliczenia wielkości odszkodowania

6. **procent zniszczenia uprawy na uszkodzonym obszarze;** zadaniem zespołu szacującego na etapie szacowania ostatecznego jest precyzyjne określenie procentu uszkodzenia uprawy. Na podstawie pobranych prób z uszkodzonej uprawy lub obszarów, na których szkoda wystąpiła ustala się obsadę faktyczną, polową. Obsadę faktyczną roślin najlepiej ustalić na nieuszkodzonych powierzchniach reprezentatywnych dla całości uprawy. W dalszej kolejności ustala się rodzaj uszkodzeń powstałych na powierzchni całej uprawy lub jej obszarach, który można określić jako punktowy, gniazdowy lub punktowo gniazdowy. Rodzaj uszkodzeń wynika bezpośrednio ze sposobu żerowania lub bytowania zwierzyny. Powyższe ustalenie będzie pomocne przy ustaleniu dalszego sposobu postępowania i wyliczenia procentu uszkodzeń na dużych powierzchniach o małym zakresie uszkodzeń roślin (uszkodzenia punktowe) oraz na małych powierzchniach o dużym zakresie uszkodzeń (uszkodzenia gniazdowe).

Należy dokonać szczegółowej oceny zakresu uszkodzeń poszczególnych roślin w losowo wybranych próbach zakładanych na całości uprawy lub w wyznaczonych obszarach na których szkoda wystąpiła. Powyższe czynności stanowią podstawę do określenia procentu zniszczenia, będącego wynikiem różnicy stanowiącej stratę, ubytek jaki powstał pomiędzy faktyczną ilością roślin a ilością roślin nie uszkodzonych w danej próbie w przeliczeniu na metr kwadratowy lub metr bieżący uprawy - w zależności od sposobu założenia i prowadzenia uprawy. Zasadnicze znaczenie w tym zakresie odgrywa szerokość międzyrzędzi oraz gęstość siewu lub sadzenia (np. zboża dla których próby wykonane zostaną w metrach kwadratowych zaś np. kukurydza ziemniaki w metrach bieżących).

Zaznaczyć należy, iż prawidłowe ustalenie procentu zniszczenia wymaga od szacujących dużej dokładności, staranności oraz obiektywizmu w zakładaniu, pobieraniu prób i opracowywaniu wyników uzyskanych z każdej próby. Ustalanie procentu zniszczenia stanowi główny czynnik konfliktów pomiędzy stronami postępowania w procesie szacowania, dlatego też wymaga precyzyjnego zebrania danych i ich prawidłowego przeliczenia. Procent zniszczenia uprawy oszacowany na powierzchni uszkodzonej uprawy stanowi powierzchnię zredukowaną dla szacowanej uprawy. Obliczona w ten sposób powierzchnia zredukowana jest wartością podstawową do wyliczenia rozmiaru szkody a w dalszej kolejności do wyliczenia wielkości odszkodowania. Dlatego też prawidłowe i rzetelne oszacowanie procentu zniszczenia jest tak istotne w procesie szacowania.

Zespół szacujący przed przystąpieniem do ustalenia procentu zniszczenia powinien jednoznacznie określić i omówić zasady wyznaczania i pobierania prób w miejscach losowo

wybranych - według wcześniej określonej zasady. Zaleca się aby szacujący zamieścili informację dotyczącą zastosowanego sposobu czy też metody w protokole z szacowania bądź w dołączonym do protokołu załączniku. Informacja ta będzie bardzo pomocna w procesie odwoławczym w trakcie weryfikacji naliczonego odszkodowania.

7. **plon z 1 ha**; kolejnym zadaniem szacujących w trakcie szacowania ostatecznego jest określenie wydajności z szacowanej uprawy. Należy w sposób precyzyjny i nie budzący wątpliwości ustalić plon w przeliczeniu na hektar szacowanej uprawy. Ustalenia wydajności uprawy można dokonać trzema sposobami:
- podczas zbioru: wydajność faktyczna ustalona podczas zbioru płodów rolnych z powierzchni nieuszkodzonej (część reprezentatywna) oraz wydajność ustalona przy zbiorze z powierzchni uszkodzonej powiększonej o ustalony procent zniszczenia; jest to sposób optymalny i zalecany;
  - teoretycznie: na podstawie pobranych prób. Jest to sposób bardzo pracochłonny . Należy pobierać rośliny (kolby, kłosa, bulwy, korzenie) z miejsc uprzednio wyznaczonych, bądź podczas pobierania prób; zebrany z określonych powierzchni materiał należy zważyć, ustalić obsadę, przeliczyć na metr kwadratowy uprawy, a następnie na hektar,
  - w drodze kompromisu: tak ustalony plon stanowi indywidualną, wspólnie przyjętą wydajność, którą określa się na podstawie doświadczenia uczestników szacowania; ustalona wydajność jest bardzo często zbliżona do faktycznej wydajności szacowanej uprawy; sposób ten dopuszcza przyjęcie wydajności w drodze kompromisu jako wielkości bezspornej, niezbędnej do wyliczenia odszkodowania.

Wszelkie ustalenia stron w powyższym zakresie szacujący powinien zamieścić w protokole.

8. **rozmiar szkody**; po ustaleniu wydajności szacowanej można przystąpić do obliczenia rozmiaru szkody, który ustala się po przez pomnożenie powierzchni zredukowanej przez plon wydajność z jednego hektara szacowanej uprawy. Rozmiar szkody można też określić jako wielkość utraconego plonu, w wyniku zaistniałej szkody. W płodach rolnych ustala się na podstawie określenia szacunkowej masy uszkodzonego płodu rolnego (w tym przypadku traktować należy jako rozmiar szkody)
9. **wysokość odszkodowania** w uprawach ustala się mnożąc rozmiar szkody przez cenę skupu, (ustaloną w dniu powstania szkody, w rejonie jej wystąpienia), a następnie pomniejszając o nieponiesione koszty zbioru, transportu i przechowywania (jeśli takie zaistniały).

Wyliczenie rozmiaru szkody oraz wysokości odszkodowania przedstawiają poniższe wzory:

rozmiar szkody = powierzchnia zredukowana x ustalony plon/ha

wysokość odszkodowania= rozmiar szkody x cena skupu - nieponiesione koszty (jeśli faktycznie powstały)

WYJĄTKI :

- Wysokość odszkodowania za szkody wyrządzone przez dziki na łąkach i pastwiskach ustala się na podstawie wartości utraconego plonu w danym sezonie wegetacyjnym oraz kosztów doprowadzenia uszkodzonego obszaru do stanu pierwotnego po przez ustalenie tych kosztów na podstawie aktualnych cen prac agrotechnicznych oraz wartości nasion niezbędnych do ich wysiania.
- wysokość odszkodowania dla szkód w uprawach wymagających zaorania stwierdzona na etapie wegetacji roślin np. podczas oględzin ustala się w zależności od terminu, powstania szkody, jeżeli szkoda powstała:

1) w okresie do dnia 15 kwietnia – w wysokości 25%,

2) w okresie od dnia 16 kwietnia do dnia 20 maja – w wysokości 40%,

3) w okresie od dnia 21 maja do dnia 10 czerwca – w wysokości 60%,

4) w okresie od dnia 11 czerwca – w wysokości 85%

kwoty odszkodowania obliczonego według ogólnych zasad wyliczania wielkości odszkodowania, mnożąc rozmiar szkody przez cenę skupu, pomniejszając wielkość odszkodowania o nieponiesione koszty jeżeli zaistniały.

Należy pamiętać, że na tym etapie szacowania ustalenie wydajności szacowanej uprawy, która z uwagi na powstałą szkodę nie dojdzie do fazy zbioru (a tym samym ustalenie wydajności, plonu z jednego hektara szacowanej uprawy) dokonywane jest w wartościach szacunkowych, hipotetycznych, ustalanych w oparciu o:

- dostępne dane producentów odmiany roślin, dotyczące wydajności odmiany roślin objętych szkodą,
- dane z roku poprzedniego,
- doświadczenie i wiedzę szacujących.

Postępowanie odwoławcze zakłada powtórzenie wszelkich czynności jakie wykonał zespół szacujący podczas oględzin i szacowania ostatecznego uszkodzonej uprawy.

Warto wiedzieć i pamiętać

1. **Pobieranie prób** jest uzależnione od gatunków roślin i sposobu ich uprawy. Dla roślin uprawianych w redlinach i rzędach (ziemniaki, kukurydza, buraki, truskawki) próby pobiera się z metrów bieżących redlin lub rzędów. Inaczej jest w przypadku roślin uprawianych w dużym zagęszczeniu rzędów jak np. rośliny zbożowe, rzepak. Wtedy próby pobiera się z metrów kwadratowych, wyznaczonych np. przy pomocy ramki 1m². Wszystkie próby zespół szacujący pozyskuje z miejsc losowo wybranych, wytyczonych przy pomocy klucza. Ilość i wielkość prób uzależniona jest przede wszystkim od stopnia uszkodzenia uprawy, powierzchni i zróżnicowania roślin.

Na podstawie zebranych informacji oraz przeprowadzonej lustracji uszkodzonej uprawy, zespół szacujący określa ilości i wielkości prób podstawowych jakie zostaną pobrane przy pomocy klucza który je wyznacza. Każda próba zawiera osobny zbiór informacji dotyczących grupy roślin, którą obejmuje. Zebrane próby powinny stanowić materiał reprezentatywny, na podstawie którego szacujący z powodzeniem ustali procent zniszczenia, obsadę, wydajność teoretyczną i inne czynniki mające wpływ na uszkodzenie uprawy. Teoretycznie zakłada się, że z uprawy o powierzchni od 1 do 5 hektarów dla poprawności wyniku należy pobrać od 15 do 50 prób (20mb lub 1m²). Długość próby nie powinna być krótsza niż 10mb i dłuższa niż 100mb, podobnie powierzchnia próby od 1 do 20m². W przypadku upraw wielkoobszarowych zaleca się dzielenie ich na sektory (mniejsze powierzchnie) w kształcie zbliżonym do figur geometrycznych, a także stosowanie prób dłuższych i powierzchniowo większych, co pozwoli na zmniejszenie ich ilości. Uszkodzenia upraw przez zwierzynę stanowią niepowtarzalne zdarzenia powodujące szkodę, dlatego dla każdego przypadku, ilość i wielkość prób należy ustalać osobno.

2. **Jeśli podczas szacowania zespół szacujący stwierdzi wystąpienie kilku czynników** mających wpływ na uszkodzenie roślin (choroby roślin, szkodniki), za które dzierżawca i zarządca obwodu łowieckiego nie ponosi odpowiedzialności, a nałożyły się dodatkowo szkody spowodowane przez zwierzynę, powinno określić się procentowy udział każdego z tych czynników. Wyliczone odszkodowanie obejmie jedynie procent udziału szkód wyrządzonych przez zwierzynę. Pomniejszenie wysokości odszkodowania o wartość uszkodzeń spowodowanych innymi czynnikami powinna być precyzyjnie udokumentowana.
3. **Ceny płodów rolnych należy ustalać na podstawie wiarygodnych źródeł**, korzystając z możliwości pisemnego potwierdzenia. Pomniejszenie odszkodowania o nieponiesione koszty wiąże się z precyzyjnym ustaleniem przez szacującego zakresu prac, jakie byłyby wykonane podczas zbioru plonu z uprawy, w której nie wystąpiła szkoda.

4. **Określanie wielkości nie poniesionych kosztów.** Obliczone odszkodowanie może być zmniejszone o nieponiesione koszty zbioru, transportu i przechowywania jedynie w uzasadnionych przypadkach, tj. wtedy, gdy faktycznie wystąpiły. Powinny być określone indywidualnie dla każdego szacowania, z uwzględnieniem poszczególnych nieponiesionych kosztów, przy pełnym uzasadnieniu ich powstania. Należy więc definitywnie wykluczyć z wyliczeń stosowanie bliżej nieokreślonych, bezpodstawnych, procentowych przeliczników (np. wielkość odszkodowania pomniejszona o np. 10 czy 20 procent na poczet nie poniesionych koszty). Nieponiesione koszty ustala się na podstawie cen obowiązujących na dane czynności (koszty zbioru, transportu, magazynowania), przykładowo ustalone przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego lub ceny przyjęte przez firmy świadczące powyższe usługi.
5. **W przypadku zniszczeń uprawy, dla których zbiór jest dokonywany nie umniejsza się odszkodowania o koszt zbioru,** ponieważ bez względu na powstałą szkodę dokonuje się zebrania pozostałych na uprawie roślin.
6. **Wielkość ustalonego odszkodowania** powinna być tak przedstawiona, by nie budziła jakichkolwiek wątpliwości stron postępowania, tj. wielkość utraconego plonu powinna być podana wraz z metodyką, na podstawie której została obliczona. Stosować należy kryteria obiektywne, opisane i możliwe do zweryfikowania. Wszelkie czynności dokonane w ramach szacowania powinny być rzetelnie udokumentowane.
7. **Ustalenia poczynione podczas szacowania przez zespół szacujący** Jeśli podczas szacowania strony przyjęły wspólne i zgodne ustalenia dotyczące określonych punktów protokołu, a w niektórych ustaleniach nie zgadzają się i powstają rozbieżności, warto na etapie tworzenia protokołu potwierdzić ustalenia zgodne podpisami zespołu szacującego. W takim wypadku w uwagach zawrzeć trzeba i opisać przyczynę braku akceptacji pozostałych punktów protokołu stanowiących wynik czynności szacowania. Ułatwi to pracę instancji odwoławczej, która będzie rozstrzygała spór tylko w obszarze niezgodności. W przypadku odmowy podpisania protokołu lub wniesionych do niego zastrzeżenia przez strony postępowania, zespół szacujący powinien podać przyczynę braku podpisu i stworzyć jak najszerszą dokumentację dodatkową – załączniki. Zastrzeżenia do protokołu w świetle obowiązujących przepisów może wносить każdy uczestnik zespołu szacującego. Przedstawiciel właściwej terytorialnie izby rolniczej może uczestniczyć w procedurze odwoławczej na wniosek każdego członka zespołu szacującego. Wszelkie uwagi przedstawia w opinii, która nie jest wiążąca przy wydaniu decyzji odwoławczej. Jeśli jakiegokolwiek wielkości (np. procent zniszczenia, wysokość przewidywanego plonu, cena płodu rolnego, nieponiesione koszty zbioru) ustalono podczas szacowania w drodze kompromisu, warto jest zamieścić o tym informację w protokole. Jeśli zespół szacujący nie widzi konieczności

zawierania załącznika do protokołu, powinien w samym protokole umieścić informację o metodzie i sposobie wyliczenia wysokości odszkodowania w sposób możliwy do zweryfikowania. Prawidłowo sporządzona dokumentacja z przeprowadzonych czynności oględzin i szacowania ostatecznego powinna stanowić odpowiedź na wszelkie wątpliwości i pytania osób mogących analizować dokumentację w przyszłości, np. w procedurze odwoławczej czy postępowaniach sądowych.

8. **Zaleca się sporządzanie załączników do protokołu**, zawierających szczegółowe opisy zastosowanych metod szacowania. W uwagach do protokołu należy o tym zamieścić informację. Załącznik taki powinien zawierać plan sytuacyjny uprawy z podaniem jego wymiarów, naniesione nań miejsca uszkodzeń, krótki opis głównych założeń zastosowanej metodyki (ilość i sposób pobierania prób), w przypadku zastosowania ustalonego sposobu pobierania prób jego opis i szkic, schemat wyznaczenia odcinków lub obszarów testowych, tabelę wyników pobranych prób, pełne wyliczenie procentu zniszczenia, rozmiaru szkody i wysokości odszkodowania; w załączniku wskazuje się także źródła informacji cen dla płodów rolnych i kosztów prac agrotechnicznych; w przypadku umniejszenia odszkodowania o nieponiesione koszty zbioru należy zamieścić pełną analizę tych kosztów; dokumentację fotograficzną, nagrania filmowe, materiał pozyskany z nalotów statków bezzałogowych, pomiary GPS z wizualizacją przejścia osób szacujących (z datą wykonania).
9. **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 marca 2010 roku w sprawie sposobu postępowania przy szacowaniu szkód oraz wypłat odszkodowań za szkody w uprawach i płodach rolnych (Dz. U. Nr 45, poz. 272) regulujące metodykę szacowania uznane zostało za uchylone**. Równocześnie brak jest nowych przepisów wykonawczych określających procedurę szacowania. Oznacza to, iż *de facto* z prawnego punktu widzenia panuje pełna dowolność w zakresie sposobu szacowania szkód. Każdy szacujący może stosować indywidualne metody, np. opracowane na podstawie swojej praktyki. W zaistniałej sytuacji sugeruje się, by do momentu wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych posiłkować się stosowaną dotychczas ugruntowaną w praktyce i stosowaną powszechnie jednolitą procedurą, która wydaje się optymalną metodą. **Szacowanie w oparciu o wypracowane na podstawie poprzedniego stanu prawnego metody oraz zastosowanie wzoru protokołu nie jest niezgodne z prawem, gdyż nie ma aktualnie przepisów wykonawczych określających procedurę szacowania. Jednak stosując te metody nie należy powoływać się na akt prawny, który został uznany za uchylony**. W szczególności należy o tym pamiętać posiłkując się wzorem protokołu szacowania stanowiącym załącznik do uchylonego rozporządzenia.

